ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Համառոտ ակնարկ «Իրավագիտության հիմունքներ. փաստական իրավունք» գրքի մասին, գրքի նպատակը, հեղինակային իրավունքը 3

2. Նախաբանի փոխարեն. երկու խոսք հեղինակի մասին 7

3. Գլուխ 1: Իրավագիտության հիմունքներ, իրավական ընտանիքներ 13

4. Գլուխ 2: Պետության կառուցվածք, իշխանության թևեր 18

5. Գլուխ 3: Դատական իշխանություն, փաստական փաստեր 34

6. Գլուխ 4: Դատարան դիմելու իրավունք, հայցի տեսակները 45

7. Գլուխ 5: Ապացույցները, ապացուցման բեռի բաշխում 51

8. Գլուխ 6: Դատավարական ժամկետները, պատշաճ ծանուցում, դատավարության մասնակիցները: Կողմերի իրավունքները և պարտականությունները 82

9. Գլուխ 7: Դատական ծախսեր, պետական տուրք, բաշխումը 94

10. Գլուխ 8: Հայցի ապահովում, կասեցում, կարճում. վճիռ 103

«Իրավագիտության հիմունքներ. փաստական իրավունք» գիրքը կազմված է [illegible] «Փաստական [illegible]» [illegible] ՀԿ և «Փաստական պաշտպանության» [illegible] Վարչական օրենսգրքերի, ինչպես նաև «Փաստաբանության հիմունքների և փաստական փաստերի մասին» ՀՀ [illegible] օրենքների շարքերում, [illegible] ՄԻԵԴ-ական [illegible] քաղաքական համապատասխանություն, որտեղ **մարդը բարձրագույն արժեք է** և [illegible] մարդու կողմից ստեղծված և նրան ծառայելու կոչված պետությունը: Ի դեպ, միայն [illegible] օրենսգրքում «ՄԻԵԴ» բառը հանդիպում է 54 անգամ, 28 տարբեր հոդվածներում (13, 16, 23, 27, 28, 32, 33, 184, 215, 216, 217, 218, 246, 250, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 276, 277, 281, 298, 302, 309, 326):

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Փաստական իրավունքի [illegible] **հարցն է նրան** [illegible] **համապատասխանությունը**: [illegible]

ԱԺ կողմից օրենքն ընդունվում է հատուկ կարգով, որը սահմանադրական իրավունքի գիտության մեջ ընդունված է անվանել օրենսդրական գործընթաց: Վերջինս ԱԺ-ում ընդգրկում է հետևյալ փուլերը՝

1) **օրինագծի նախապատրաստում** - Օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք ունեն պատգամավորը, խմբակցությունը և Կառավարությունը: Ընտրական իրավունք ունեցող առնվազն 50 000 քաղաքացի ունի ԱԺ քաղաքացիական նախաձեռնության կարգով օրենքի նախագիծ առաջարկելու իրավունք[7]: Նախագծերը ներկայացվում են ԱԺ աշխատակազմ, որն էլ դրանք հանձնում է ԱԺ նախագահին: Վերջինս պարտավոր է 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում դրանք ուղարկել հանձնաժողով, ինչպես նաև Կառավարություն: Վերջինս պարտավոր է 3-շաբաթյա ժամկետում, իսկ հանձնաժողովը՝ 30-օրյա ժամկետում տալ եզրակացություն ստացված նախագծերի վերաբերյալ:

2) **օրինագծի քննարկում** - ընդունվում 2 ընթերցմամբ: Նախագծի առաջին ընթերցման ժամանակ զեկուցողը ներկայացնում է հիմնական սկզբունքները, դրա համապատասխանությունը ՀՀ Սահմանադրությանը, կարևորությունը և գործնական նշանակությունը: Զեկուցմամբ հանդես է գալիս օրենսդրական նախաձեռնության հեղինակը: Ընդունված նախագիծը ԱԺ աշխատակազմը մեկ շաբաթվա ընթացքում ուղարկում է մշտական հանձնաժողով, խմբակցություններ, Կառավարություն, ինչպես նաև տեղադրում է ԱԺ պաշտոնական ինտերնետային կայքում[8]:

[7] ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 65
[8] http://parliament.am/drafts.php?lang=arm

3) **օրինագծի ընդունում** - օրենքները և ԱԺ որոշումները ընդունվում են նիստին ներկա պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել են պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին:

4) **օրենքի ստորագրում և հրապարակում** - ԱԺ ընդունած օրենքը ուղարկվում է Հանրապետության նախագահին՝ ստորագրման և հրապարակման: Վերջինս 21 օրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է այն կամ նույն ժամկետում դիմում է Սահմանադրական դատարան՝ Սահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու հարցով: Եթե ՍԴ-ն որոշում է, որ օրենքը համապատասխանում է Սահմանադրությանը, ապա ՀՀ Նախագահը 5-օրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է օրենքը: Եթե Հանրապետության նախագահը չի կատարում Սահմանադրության վերը նշված հոդվածի պահանջները, ապա ԱԺ նախագահը 5-օրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է օրենքը:

Ստացվում է, որ 50 000 չափահաս իրավունակությամբ քաղաքացի կարող են նախաձեռնել օրենսդրական գործընթաց՝ ստեղծել կամ փոփոխել օրենք: Հենց դա է ժողովրդավարության հիմքը, երբ ժողովուրդն ի զորու է փոխել անմխտան օրենքները:

Կառավարությունը[9] **գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է: Իր ծրագրի հիման վրա մշակում և իրականացնում է պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը, իրականացնում պետական կառավարման համակարգի մարմինների ընդհանուր ղեկավարումը:**

Կառավարությունը կազմված է վարչապետից, փոխվարչապետներից և նախարարներից: Փոխվարչապետների թիվը չի կարող գերազանցել 3-ը, իսկ նախարարներինը՝ 18-ը:

[9] ՀՀ Սահմանադրություն, գլուխ 6, www.gov.am

Գլուխ 3

Դատական իշխանություն, վարչական վարույթ։ Նախորդ գլխում խոսեցինք օրենքների առաջնահերթության, նորմատիվ իրավական ակտերի, իշխանության երկու թևերի՝ օրենսդիրի և գործադիրի մասին։ Այս անգամ կանգ կառնենք իշխանության երրորդ թևի՝ դատական իշխանության վրա։

Նախ հասկանանք, թե որոնք են դատական իշխանության ընդհանուր և հատուկ սկզբունքները։

Դատական իշխանության **ընդհանուր** սկզբունքներն են՝

1. դատավորի անկախությունը
2. դատարանների անկախությունը
3. դատավորի անձեռնմխելիությունը
4. դատավորի ապաքաղաքականացվածությունը
5. դատավորի՝ որոշակի գործունեության տեսակներով զբաղվելու սահմանափակումը
6. արդարադատության իրականացումը միայն դատարանների կողմից

Այսինքն՝ դատական իշխանության ընդհանուր սկզբունքն այն է, որ դատավորը պետք է լինի անկախ, անձեռնմխելի, ապաքաղաքականացված ու չզբաղվի այլ գործունեությամբ, բացի գիտական, մանկավարժական և ստեղծագործական աշխատանքից, իսկ դատարան այն միակ մարմինն է, որն իրականացնում է արդարադատություն[11]։

Հատուկ սկզբունքներից խոսելիս պետք է սկսել **դատական իշխանության ինքնավարությունից**։ Սկզբունքը երաշխավորում է դատական իշխանության ինքնակառավարումը և բացառում դատական իշխանության ներհամակարգային կառավարման գործընթացում գործադիր իշխանության որևէ միջամտություն։ Այսինքն՝ որևէ մեկը չի հովանավորում, հետևաբար չի կարող իր կամքը թելադրել Դատական իշխանությանը։

Դատարանի ինքնուրույնությունը որպես սկզբունք ամրագրում է այնպիսի կարևոր երաշխիքներ, ինչպիսիք են դատավորի նկատմամբ միջամտության

[11] «Դատավորների կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 9

դեպքերի մասին ՀՀ դատարանների նախագահների խորհրդին և Բարձրագույն դատական խորհրդին հայտնելը, պաշտոնավարման ընթացքում և լիազորությունները դադարելուց հետո իր քննած գործերի վերաբերյալ դատավորին որպես վկա հարցաքննելու արգելքը և այլն։

Հաճախ, նույնիսկ մասնագետները, շփոթում են **«հավասարություն օրենքի և դատարանի առջև»** սկզբունքը մեկ այլ՝ **«իրավահավասարության»** սկզբունքի հետ։

Հավասարությունը օրենքի և դատարանի առջև, ի տարբերություն **իրավահավասարության սկզբունքի**, առնչվում է կոնկրետ արդարադատության իրականացման դրսևորմանը։

Հատուկ ուշադրության է արժանի **արդարադատության արդյունավետ իրականացումը**, որն իրենից ներկայացնում է՝

- մատչելի արդարադատություն,
- գործի դատական քննության նախապատրաստական փուլ,
- ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանում պարզեցված ու արագացված քննության իրականացման հնարավորություն,
- գործի քննությունը մեկ նիստով ավարտելու կարգ,
- ողջամիտ ժամկետում դատաքննության նախապատրաստություն և բուն դատաքննության իրականացում և այլն։

Վերոհիշյալ սկզբունքներն ուղղված են մարդու խախտված իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության արդյունավետությանը։

Հաջորդը սկզբունք է **դատական քննության մրցակցայնությունը**, որի արդյունքում դատաքննությունն իրականացվում է կողմերի մրցակցության պայմաններում։ Դա նշանակում է, որ կողմերի վրա է դրված իրենց պահանջի հիմնավորվածության ապացուցման պարտականությունը։

Կարևոր սկզբունքներից է **դատավարության լեզուն**։ ՀՀ-ում դատաքննության լեզուն հայերենն է, քանի որ համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի ՀՀ պետական լեզուն հայերենն է։ Միաժամանակ գործին մասնակցող անձինք իրավունք ունեն դատարանում հանդես գալու իրենց նախընտրած լեզվով, եթե ապահովում են հայերեն թարգմանությունը։

Վարչաիրավական հարաբերություններն ունեն որոշակի կառուցվածք: Կառավարչական հարաբերության տարրերն են՝ սուբյեկտը, օբյեկտը և բովանդակությունը:

Ըստ արտահայտման ձևի՝ վարչական իրավունքի նորմերը դասակարգվում են արգելող, պարտավորեցնող և լիազորող տեսակների:

22. Վարչական դատարանը ձևավորվել և գործում է 2008 թվականի հունվարի 1-ից: Առանձնահատկությունն այն է, որ կողմերից մեկը միշտ միայն պետական մարմին է: Վարչական դատարանի գործը ըստ էության լուծող դատական ակտերը օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից մեկ ամիս անց:

Վարչական դատարան ստեղծելու նպատակն այն էր, որ քաղաքացիները կարողանան պաշտպանել պետական մարմնի կողմից խախտված իրենց իրավունքները:

Վարչական դատարանի բնորոշ հատկանիշներն են

- **օրինականությունը,**
- **իրավասությունը,**
- **անկախությունը,**
- **մատչելիությունը,**
- **ընդդատությունը:**

Ընդհանուր պատկերացում կազմելով դատարանների մասին՝ անցում կատարենք Դատական իշխանության բնականոն գործունեության ապահովմանը

մասնակցող տարբեր պետական մարմիններին: Այս տեսանկյունից հատկապես կարևոր է **դատախազության դերը**:

Իր իրավական կարգավիճակով և գործունեության նպատակային նշանակությամբ դատախազությունն ինքնուրույն պետական մարմին է, որը չի մտնում դատական իշխանության համակարգի մեջ, սակայն չի կարող լինել դատական իշխանության համակարգի ինստիտուտներից մեկը: Դա է պատճառը, որ 2015թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությամբ նախատեսված է ինքնուրույն 8-րդ գլուխ՝ **«Դատախազությունը և քննչական մարմինները»** վերտառությամբ:

Նախ հասկանանք, թե իրենից ինչ է ներկայացնում Դատախազությունը, և ծանոթանանք դրա կառուցվածքին:

Դատախազությունը կազմված է

- գլխավոր դատախազությունից,
- զինվորական կենտրոնական դատախազությունից,
- կայազորների զինվորական դատախազություններից
- և տարածքային դատախազություններից:

Գլխավոր դատախազությունն, իր հերթին, կազմված է վարչություններից ու բաժիններից, որոնց ստեղծում և լուծարում է Հանրապետության գլխավոր դատախազը: Գլխավոր դատախազության վարչություններում և բաժիններում գործում են ավագ դատախազներ և դատախազներ:

Դատախազության լիազորությունները սահմանված են Սահմանադրության 176-րդ հոդվածով, որի համաձայն՝ դատախազությունը

1. հարուցում է քրեական հետապնդում.
2. հսկողություն է իրականացնում մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ.
3. դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը.
4. բողոքարկում է դատարանների վճիռները, դատավճիռները և որոշումները.
5. հսկողություն է իրականացնում պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման:

համար: Այս առումով գործունեության հիմնական խնդիրը ապացույցների սահմանումն է:

Չափազանց կարևոր է վարչական դատարանի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե «ex officio» պարզելու ունակությունը: Դա նշանակում է, որ դատարանը կաշկանդված չէ վարչական դատավարության մասնակիցների ներկայացված ապացույցներով, միջնորդություններով, առաջարկություններով, բացատրություններով և առարկություններով: Դատարանն **իր նախաձեռնությամբ** ձեռնարկում է համարժեք միջոցներ՝ կոնկրետ գործի լուծման համար անհրաժեշտ իրական փաստերի վերաբերյալ հնարավոր և հասանելի տեղեկություններ ձեռք բերելու համար[22]:

Վարչական դատարանը պահանջում է, որ ներկայացվեն գործի փաստական հանգամանքները պարզելու և գնահատելու համար անհրաժեշտ **բոլոր ապացույցները,** ապացույցների հետազոտման և գնահատման միջոցով պարզում է գործի լուծման համար **էական** նշանակություն ունեցող բոլոր փաստերը:

Իրականում գործի վարույթը, ինչպես նաև իրականությունը պարզելու ամբողջ գործընթացն ունի երկու ասպեկտ. նախ՝ տեղեկատվություն է ձեռք բերվում պարզվող իրադարձության հանգամանքների մասին: Այս խնդրով գործունեությունը ճանաչողական բնույթ ունի: Երկրորդ՝ գործի հաստատված հանգամանքները հաստատվում, փաստաթղթավորվում, վավերացվում են օրենքով սահմանված ձևով:

Օրենքով անհնար է մանրամասնորեն կարգավորել մտածողության գործընթացը ապացույցներ ձեռք բերելու հարցում: Ապացուցման գործընթացում հնարավոր է նշել ընդհանուր տրամաբանության օրենքները, ինչպես նաև հոգեբանական օրինաչափությունները: Դատավարական նորմերը մարմնավորում են այս օրինաչափությունները վերափոխված տեսքով՝ ելնելով իրավունքի ճյուղից և դատավարությունից: Գործի բոլոր ապացույցները պետք է ունենան իրենց իրավական ձևը, այսինքն՝ ստացված տեղեկատվությունը պետք է ունենա

[22] 22 Վարչական դատավարության օրենսգիրք, հոդված 5

ապացուցողական արժեք, պետք է լինի դատավարական օրենսդրությամբ սահմանված տեսքով:

Ապացույցների էությունը ուսումնասիրելու գործընթացում ի սկզբանե պետք է սահմանել, թե ինչ է նշանակում «ցանկացած փաստական տվյալ» արտահայտությունը:

Մեր կարծիքով օրենսդիրը նկատի ունի, առաջին հերթին այն, ինչը վերաբերում է կամ կապված է իրավախախտման փաստի հետ: Ըստ որում «ցանկացած փաստական տվյալ» նշանակում է իրականության, իրական երևույթների վերաբերյալ յուրաքանչյուր տեղեկություն, որն ունի ապացուցողական արժեք:

Գիտական գրականության մեջ ապացույցները բաժանված են հետևյալ սկզբունքներով.

Ա/ Կախված ապացուցման ենթակա հանգամանքների նկատմամբ առկա վերաբերմունքից՝ ուղղակի և անուղղակի:

Ուղղակի ապացույցներն այն ապացույցներն են, որոնցից կարելի է հավաստի եզրակացություն անել ապացուցված փաստի առկայության կամ բացակայության մասին, այսինքն՝ ուղղակի ապացույցներն ուղղակիորեն ցույց են տալիս ապացուցման ենթակա հանգամանքները: Օրինակ, ականատես վկայի ցուցմունքը առ այն, որ հայցվորի նկատմամբ կիրառվել է բռնություն, ուղղակի ապացույց է, քանի որ այդ տեղեկությունն ուղղակիորեն հաստատում է բռնություն գործադրելու հանգամանքը:

Ի տարբերություն ուղղակի ապացույցների, որոնցից նույնիսկ միայն մեկի առկայությունը հաճախ բավարար է լինում որևէ փաստի մասին հավաստի եզրահանգում կատարելու համար, մեկ անուղղակի ապացույցը նման հետևություն կատարելու համար երբեք բավարար չի կարող լինել: Քանի որ

4. Իրեղեն ապացույցները: Իրեղեն ապացույցներ են նյութական աշխարհի այն օբյեկտները, որոնք իրենց առկայությամբ, դրությամբ, արտաքին տեսքով, ներքին հատկություններով, գտնվելու վայրով կամ այլ հատկանիշներով կարող են գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերի հաստատման միջոց դառնալ: Այսինքն՝ իրեղեն ապացույցների միջոցով հաստատվում են փաստերը:

Իրեղեն ապացույցներ են նաև լուսանկարները (լուսաժապավենները), ձայնագրությունները և տեսագրությունները: Եթե անձի լուսանկարումը կամ նրա ձայնագրումը կամ տեսագրումը իրականացվել են առանց այդ անձի համաձայնության կամ գիտության, ապացույցը թույլատրելի է միայն այն դեպքում, երբ օրենքը թույլատրում է տվյալ լուսանկարումը, ձայնագրումը կամ տեսագրումը առանց անձի համաձայնության:

Ապացույց ներկայացնելու վերաբերյալ միջնորդությունն արած դատավարության մասնակիցը իրեղեն ապացույցները ներկայացնում է դատաքննության ժամանակ, հետազոտման համար, եթե դատարանն այլ բան չի որոշել:

Դատարանը վերադարձնում է գործում առկա իրեղեն ապացույցները՝ դրանք ներկայացրած անձանց միջնորդությամբ՝ եթե առկա է, որ դրանք դատաքննության համար այլևս անհրաժեշտ չեն: Իրեղեն ապացույցներն առանձին դեպքում դրանք ներկայացրած անձանց են վերադարձվում գործի քննության ավարտից հետո՝ անհապաղ, իսկ գործում դատարանի որոշմամբ թողնվում են իրեղեն ապացույցի պատճենը, լուսանկարը կամ տեսագրությունը, եթե դա անհրաժեշտ է վերջինս առանձնում տվյալ ապացույցի գնահատումը ստուգելու համար:

Իրեղեն ապացույցները հետազոտվում են զննման միջոցով: Զննումը կատարվում է անձանց, առարկաների կամ տեղանքի՝ տվյալ գործի քննության և լուծման համար նշանակություն ունեցող արտաքին (զգայարանների վրա ներգործելու ունակ) հատկանիշները հետազոտելու և բացահայտելու նպատակով՝ զննման օբյեկտը դատավորին նկարագրելու միջոցով:

Զննումը, որպես կանոն, կատարվում է դատարանում: Եթե զննման օբյեկտը հնարավոր չէ տեղաշարժել, կամ դրա տեղափոխումը դատարան կապված է անհաղթահարելի դժվարությունների կամ ծախսերի հետ, ապա զննումը դատարանը կատարում է տեղում:

Զննումը տեղում կատարելիս պահպանվում է դատական նիստի համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգը: Զննումը տեղում կատարելիս զննման ժամանակի և վայրի մասին դատավարության մասնակիցները ծանուցվում են, սակայն նրանց չներկայանալն արգելք չէ զննումը կատարելու համար:

Զննման արդյունքները դատավորի խոսքից բառացի արձանագրվում են: Արձանագրությանը կարող են կցվել զննման ժամանակ կազմված կամ ստուգված պլաններ, գծագրեր, լուսանկարներ, փաստաթղթերի պատճեններ, զննման ժամանակ կատարված լուսանկարներ կամ տեսագրություններ, ինչպես նաև փորձագետի գրավոր եզրակացությունը: Զննման ժամանակ դատավարության մասնակիցներն իրավունք ունեն պահանջելու զննման արձանագրության մեջ ներառել իրենց դիտողությունները: Զննման արձանագրությունը գրավոր ապացույց է:

Եթե զննումը կատարել է նոտարը «Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով, ապա դատավարության մասնակիցներն իրավունք ունեն հարցաքննելու նոտարին դատական նիստում: Նոտարը հարցաքննվում է վկայի համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով:

Այսպիսով, վարչական վարույթում ապացույցներն են վկայի ցուցմունքը, փորձագետի եզրակացությունը (ցուցմունքը), գրավոր և իրեղեն ապացույցները:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ դատարանը յուրաքանչյուր ապացույց բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտելու դեպքում պետք է հաշվի առնի, թե որքանով է այդ ապացույցը **վերաբերելի և թույլատրելի** տվյալ փաստական հանգամանքը հաստատելու կամ մերժելու համար[38]:

---

[38] Սփեղյանսա ժողկիկյանն ընդդեմ Աստղիկ Ծատուրյանի՝ բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքը ճանաչելու, գույքի ուժից տարհին ազդապանումից հետո պահանջելու և

Գլուխ 6

Դատավարական ժամկետները, պատշաճ ծանուցումը, դատավարության մասնակիցներ: Կողմերի իրավունքները և պարտականությունները: Նախորդ գլխում խոսեցինք ապացույցների և դատաքննության գործընթացում դրանց կարևորության մասին: Տվյալ գլխի շրջանակներում կխոսենք դատավարական ժամկետների, դատավարության մասնակիցների, կողմերի իրավունքների և պարտականությունների, պետական տուրքի, վկաների, փորձագետների, ներկայացուցիչների, թարգմանիչների դատական ծախսերի բաշխման և պատշաճ ծանուցման մասին:

Նախ եկեք հասկանանք, թե որոնք են համարվում դատավարական ժամկետներ:

Դատավարական գործողությունները կատարվում են ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգրքով, այլ օրենքներով սահմանված դատավարական ժամկետներում, իսկ դրանց սահմանված չլինելու դեպքում՝ դատարանի սահմանած ժամկետներում:

Դատավարության մասնակիցների իրավունք ունեն վերականգնելու և երկարաձգելու բաց թողնված դատավարական ժամկետը:

Դատավարական գործողությունների կատարման ժամկետները որոշվում են օրացուցային տարով, ամսով, ամսաթվով՝ անխուսափելիորեն վրա հասնող իրադարձության մատնանշմամբ կամ ժամանակահատվածով, որի ընթացքում գործողությունը կարող է կատարվել: Ընդ որում **օրերով** հաշվարկվող ժամկետներում չեն ներառվում օրենքով նախատեսված **ոչ աշխատանքային օրերը**: **Օրացուցային** օրերով հաշվարկվող ժամկետներում ներառվում են հանգստյան և օրենքով նախատեսված ոչ աշխատանքային օրերը[39]:

Այսինքն՝ երբ նշված է ուղղակի **«օրեր»**, ապա դա իրար հաջորդող օրերի քանակն է, անկախ այդ ընթացքում առկա, ոչ աշխատանքային օրերի

[39] ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգիրք, հոդված 52

ամբողջությունից: Իսկ երբ հստակեցվում է **«օրացուցային օրեր»**, ապա պետք է հաշվման՝ ներառյալ հանգստյան և ոչ աշխատանքային օրերը:

Այն դեպքերում, երբ դատավարական ժամկետի վերջին օրն օրենքով նախատեսված ոչ աշխատանքային օր է, ապա ժամկետի ավարտման օր դրան հաջորդող աշխատանքային օրն է, բացառությամբ օրացուցային օրերով հաշվարկվող ժամկետների: Օրինակ, եթե ծանուցումը ստացել եք ուրբաթ օրն ու գանգատը պատասխանելու (ներկայացնելու կամ ներկայացնելու) համար ունեք երկշաբաթյա ժամկետ, ապա պատշաճ ծանուցված եք համարվում հաջորդ երկուշաբթի օրվանից սկսած, քանի որ դրանից

առաջ ընկած շաբաթ և կիրակի օրերը ոչ աշխատանքային են, իսկ ստացման օրը չի համարվում հաշվարկի սկիզբ: Հիշեք, որ **օրերի հաշվարկը սկսվում է ստացմանը հաջորդող առաջին իսկ աշխատանքային օրը:**

Եթե հայցադիմումը, բողոքը, այլ փաստաթղթեր կամ դրամական միջոցները հանձնվել են փոստին, փոխանցվել կամ ներկայացվել են համապատասխան մարմնին կամ դրանք ընդունելու լիազորություն ունեցող անձին մինչև դատավարական ժամկետի վերջին օրվա ժամը 24-ը, ապա ժամկետը չի համարվում բաց թողնված, բացառությամբ օրացուցային օրերով հաշվարկվող ժամկետների: Օրացուցային օրերով հաշվարկվող ժամկետների դեպքում հայցադիմումը պետք է ներկայացվի դատարան մինչև ժամկետի ավարտի օրվա ժամը 24.00-ը ներառյալ[40]:

Որպես օրինակ, բերենք 9 փետրվարի 2016 թ. ՄՀՌ-1254 որոշման մեջ տեղ գտած մի հատվածը դրվագ:

Վերաքննիչ դատարանի որոշումը անձը ստացել է 10.04.2014 թվականին, մինչդեռ վճռաբեկ բողոքը ներկայացրել է 11.05.2015 թվականին, այսինքն՝ օրենքով սահմանված վճռաբեկ բողոք բերելու ժամկետի ավարտից հետո՝ առաջին հայցից թվում է, թե մեկ տարի և մեկ օր ուշացմամբ:

[40] ՀՀ Վարչական դատավարության օրենսգիրք, հոդված 51

4) որևէ իրավիճակի ժամանակավոր պահպանումը կամ փոփոխումը:

Հայցի ապահովումը թույլատրվում է դատավարության ցանկացած փուլում: Հայցի ապահովման մասին միջնորդությունը քննարկվում է այն ստանալուց հետո ոչ ուշ, քան 2-օրյա ժամկետում, և դրա վերաբերյալ կայացվում է որոշում՝ առանձին դատական ակտի տեսքով:

Հանրային իրավական դրամական պահանջներով վիճարկման հայցի դեպքում վարչական մարմինը կարող է ներկայացնել պարտապանի գույքի նկատմամբ արգելանք կիրառելու վերաբերյալ միջնորդություն, եթե առկա է դրամական պարտավորությունը չկատարելու անմիջական վտանգ: Այդ դեպքում վարչական դատարանն իրավասու է արգելանք դնելու հայցվորի գույքի վրա՝ դրամական պարտավորության չափով:

Փորձը ցույց է տալիս, որ քաղաքապետարանի և ՃՈ տեսչի հարկադիր կատարման ուղարկվելու գրեթե բոլոր դեպքերում ապօրինաբար է արգելանք դրվում քաղաքացիների հաշիվներին, և որոշ դեպքերում նույնիսկ բռնագանձվում են գումարներ՝ չունենալով դրա համար հիմքեր:

Որպես օրինակ բերենք ՎԴ/6477/05/17 դատական գործը, որտեղ քաղաքացիների հաշիվներից ապօրինաբար բռնագանձված գումարները վերադարձնելու պահանջով դիմել են վարչական դատարան՝ արգելանք դնելու մասով դահկ-ի որոշումները անվավեր ճանաչելու և դրանց հանրային իրավական դրամական պահանջի հարկադիր կատարման իրավաչափությունը կատարողական վարույթ հարուցելու մասով ճանաչելու պահանջով:

Մասնավորապես, դատարանը փաստել է, որ դահկ-ի կողմից հարուցված կատարողական վարույթների հարուցման ժամանակ դրանց հիմքում ընկած վարչական ակտերը վիճարկվել են դատական կարգով, ուստի չէին կարող անբողոքարկելի լինել, որպիսի պայմաններում այս մասով կատարողական վարույթներ չպետք է հարուցվեին, իսկ հայցվորից որևէ գումար չպետք է բռնագանձվեր:

Այսպիսով, դատարանը նկատել է, որ հայցվորի կողմից վիճարկվող կատարողական վարույթներով պատասխանողի կողմից ներկայացված կատարողական վարույթի նյութերում առկա չէ որևէ ապացույց առ այն, որ դրանց հիմքում ընկած վարչական ակտերը սահմանված կարգով հանձնվել են հայցվորին և դրա հիման վրա մտել են ուժի մեջ և դարձել անբողոքարկելի: Իսկ վարչական ակտերի անբողոքարկելի դառնալու վերաբերյալ ապացույցների բացակայության պայմաններում չէր կարող հարուցվել կատարողական վարույթ:

Ստացվում է, որ դահկ-ն, չունենալով հիմքեր արգելանք դնելու և գումար բռնագանձելու, գործել է ոչ իրավաչափ՝ ապօրինի:

Մեկ այլ՝ ՎԴ/2046/05/20 դատական գործով դատարանն անդրադարձել է ներկայացված փաստաթղթերի՝ հարկադիր կատարողի կողմից վարչական մարմնին վերադարձնելու պարտադիր պայմանին[88]:

Վարչական ակտը հարկադիր կատարման ներկայացնելիս տվյալ ակտը կայացրած վարչական մարմինը պետք է գրությամբ ուղղի հարկադիր կատարողին՝ համապատասխանաբար տրամադրելով տվյալ ակտի մասին օրենքով սահմանված կարգով իրազեկելու կամ այլ օրենքներով սահմանված կարգով հասցեատիրոջը հանձնելու կամ այլ կերպ պատշաճ ծանուցելը, ինչպես նաև ուժի մեջ մտնելը և անբողոքարկելի դառնալը հավաստող պատշաճ ապացույցները:

Միաժամանակ, հարկադիր կատարողը պարտավոր է վերադարձնել վարչական մարմնի ներկայացրած փաստաթղթերը, եթե դրանք չեն համապատասխանում վերը նշված պահանջներին:

ՎԴ/2046/05/20 դատական գործով դատաքննությամբ ձեռք բերված ապացույցները վկայում են այն մասին, պատասխանողը գործել է ոչ իրավաչափ, մասնավորապես, գործով ձեռք չի բերվել (երրորդ անձի կողմից չի ներկայացվել) նշված գրությանը կից տվյալ ակտի ուժի մեջ մտնելը և անբողոքարկելի դառնալը հավաստող պատշաճ ապացույց ներկայացված լինելու վերաբերյալ ապացույց:

[88] «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 88